

Zijn gedachtenis strekt tot zegen

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Klaagliederen 5

2^e schriftlezing: Lucas 22, 7-20

Gemeente van Jezus Christus,

Vanavond houden we Maaltijd met elkaar, zoals Jezus dat voor de laatste keer met zijn leerlingen deed. Wij delen brood en wijn om Jezus te gedenken. Over de kracht van dit gedenken gaat het vanavond. Twee spreekwoord-achtige uitspraken wil ik naar voren halen, die de kracht van het gedenken onderstrepen. Allereerst een bekend gezegde van de joodse Baal Shem Tov, de stichter van het Chassidisme. Aan het begin van de 18e eeuw werd hij geboren in een land dat nu dagelijks in het nieuws is: Oekraïne. Zijn uitspraak over gedenken luidt: *Vergeten leidt tot ballingschap, gedenken tot verlossing*. Het tweede gezegde dat ik aan wil halen komt uit het Oude Testament, uit het boek Spreuken. Het luidt: *'De gedachtenis aan een rechtvaardige strekt tot zegen, de naam van goddelozen vergaat'* (Spreuken 10, 7).

De uitspraak van de Baal Shem Tov, dat vergeten tot ballingschap leidt, en gedenken tot verlossing, sluit naadloos aan op het vijfde klaaglied dat we lezen, uit de Klaagliederen van Jeremia. De stad Jeruzalem en haar tempel zijn verwoest. Een groot deel van de bevolking is weggevoerd in ballingschap. De pijn en de ontzetting over de verschrikkelijke omstandigheden waarin het volk Israël terecht is gekomen worden in de klaagzang uitgestort. De rauwe klacht overheerst. Maar er zijn tussen het klagen door ook momenten van zelfonderzoek. Hoe heeft het zover kunnen komen? vraagt het volk. Hebben wij hier ook een aandeel in gehad? Ja, omdat wij God en zijn verbond met ons vergeten zijn. *Vergeten leidt tot ballingschap*. Maar dat gedenken daarentegen tot verlossing leiden kan, dat is de hoop die spreekt uit de aanhef van het klaaglied: *'Gedenkt, Heer, wat ons is overkomen, merk toch op, zie onze smaad!'* Alle ellende en alle smaad worden voor God uitgestort, zodat God dit kan gedenken. Want gedenken is veel meer dan enkel: ergens aan denken, of zich iets of iemand herinneren. Als het in de bijbel om Gods gedenken gaat, dat heeft dat eigenlijk altijd een gevolg. Dan vloeit er iets uit voort. Gedenken is actiever dan alleen denken. Het is denken én doen. Wanneer in het boek Exodus verteld wordt, dat God het gekerm van zijn volk onder de slavenarbeid in Egypte heeft gehoord en God zijn verbond met hen gedenkt (Exodus 6,5), volgt daarop de bevrijding uit Egypte en de veilige doortocht door de Schelfzee. En zingen Mozes en Mirjam hun loflied tot God. Wanneer

de kinderloze Hanna haar verdriet uit voor Gods aangezicht en God haar gedenkt (1 Samuel 1,19) wordt de kleine Samuel geboren en zingt Hanna haar danklied. *'Wat is de mens, dat Gij hem gedenkt?'* zingt de dichter van Psalm 8, vol verwondering over alles wat er uit dat gedenken voortkomt, alles wat God aan mensen toevertrouwt, waar mensen verantwoordelijkheid voor dragen mogen. En dan de priester Zacharias. Zijn naam betekent *'God gedenkt'*. In zijn lofzang bezingt hij de geboorte van de kleine Johannes, de wegbereider van de Messias, als een teken dat God daadwerkelijk het verbond met zijn volk gedenkt.

Dit actieve aspect van het gedenken is niet alleen aan de Eeuwige voorbehouden. Ook wanneer mensen in de bijbel worden opgeroepen om iets of iemand te gedenken, horen daar daden bij, of in ieder geval een bepaalde levenshouding of gezindheid. Zo wordt Israël opgeroepen om de bevrijdende daden van God te gedenken, door het feest van Pesach te vieren (wat Jezus en de discipelen dus ook doen in het gedeelte dat wij lezen), of door een lied te zingen, Psalm 77 bijvoorbeeld, de Psalm die wij ook zongen. Maar ook concreter nog kan het gedenken van invloed zijn op het handelen. In de versie van de Tien Geboden die in Deuteronomium staat wordt de sabbatsrust die je ook anderen moet gunnen (zowel mens als dier!) gemotiveerd vanuit het gedenken. Gedenk dat je dienstknecht bent geweest in Egypte en dat je daarvan bent bevrijd. Dan kan het toch niet anders, dan dat jij anderen ook die vrijheid gunt! Een vergelijkbare gedachtegang vinden we in het boek Hebréeën. Daar klinkt de oproep: Gedenk de gevangenen als was je mét hen gevangen en gedenk hen die mishandeld worden als mensen met net zo'n lichaam als jij hebt (Hebréeën 13, 3). Gedenken is hier bijna geworden tot je vereenzelvigen en dat kan niet anders dan leiden tot een grote betrokkenheid op degene die je gedenkt. Daar moet gewoon iets op volgen. Voorbede doen. Of brieven schrijven of spoed-smsjes versturen voor Amnesty. Of op bezoek gaan als dat kan.

Waar mensen hun medemensen gedenken, waar mensen God gedenken, en waar God zijn mensenkinderen gedenkt, daar kan verlossing geschieden. Dit geloof in de kracht van het gedenken spreekt uit heel de bijbel. Ook uit het heftige vijfde klaaglied van Jeremia, uit de bede waarmee het lied

begint: 'Gedenk toch, Eeuwige, wat ons is overkomen!' en uit de woorden aan het eind van het lied:

Waarom zou u ons voorgoed vergeten, ons voor altijd verlaten?
 Breng ons terug bij u, Heer, laat ons terugkeren, laat het ons gaan als voorheen.
 Want verwerpen? Zoudt u ons verwerpen?
 Zou uw toorn tegen ons onbegrensd zijn?

Vergeten – ook het vergeten door God – is ballingschap. Gedenken is verlossing.

We gaan naar die andere spreuk *De gedachtenis aan een rechtvaardige strekt tot zegen*. En met die spreuk richten we onze aandacht op de Evangelielesing. Jezus houdt samen met zijn leerlingen het Pesachmaal, om de bevrijding uit Egypte te gedenken. Alles wat op tafel staat, de bittere kruiden, het gebraden beentje, het brood, de wijn, de leemkleurige vruchtenmoes, hebben een betekenis in dit gedenken. Maar aan twee onderdelen van de maaltijd geeft Jezus nu een nieuwe betekenis. Het breken en delen van het brood en het laten rondgaan van de wijn betreft Jezus op zijn eigen leven en sterven. En hij vraagt zijn leerlingen dit te blijven doen, brood breken en delen, wijn laten rondgaan, om hem te gedenken. Lucas, die dit vertelt, is de enige van de evangelisten die Jezus nadrukkelijk als een Rechtvaardige schildert, een Tsaddiek, een Rechtvaardige die moet lijden om voor anderen verlossing te bewerken. 'Waarlijk, deze mens was een rechtvaardige!' roept de centurio uit, wanneer Jezus is gestorven (Lucas 23, 47). Ook de apostel Petrus en de diaken Stefanus noemen, volgens Lucas in

Handelingen, Jezus nadrukkelijk een Rechtvaardige (Handelingen 3,14 en 7,52).

Wat betekent het, dat het gedenken van deze Rechtvaardige tot zegen leidt? Niet veel anders, denk ik, dan wanneer wij dit uitspreken bij de dood van een geliefd en gerespecteerd mens uit ons midden. Haar gedachtenis strekke tot zegen. Zijn gedachtenis zij ons tot zegen. Wanneer we deze woorden uitspreken bij iemands dood, dan refereren we ook aan de kracht van het gedenken. Dan spreken we de hoop uit, dat al het goede, dat deze ene lieve mens in zijn of haar leven bracht, bewaard zal worden en dat de achterblijvers er mee verder zullen gaan, het van hem of haar over zullen nemen en er zo zegen uit voort zal komen.

Wanneer wij Jezus gedenken bij het delen van brood en wijn, dan is ook dit gedenken meer dan enkel een gedachtenactiviteit. Het is al met daden verbonden. We zijn dan al begonnen met Jezus na te volgen, omdat we daadwerkelijk al doen wat hij van zijn volgelingen vroeg. En door deze maaltijd, door het breken en delen van het brood en het laten rondgaan van de wijn, worden wij uitgenodigd en geïnspireerd om ook verder te gaan op de weg van de navolging. Het breken en delen om Jezus te gedenken kan ons warm doen lopen voor al die andere woorden die Jezus sprak en de handelingen die hij eraan verbond: zijn woorden en daden van vergeven, van dienen, van ontferming, van bidden, van vrede, van geloof, van het koninkrijk van God. Het breken en delen om Jezus te gedenken vraagt om meer, inspireert tot verder gaan. Moge de gedachtenis aan Jezus zo tot zegen zijn.

Amen